

Asia: VN/32974/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyvistä laeista

Lausunnonantajan lausunto

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuudistus tarpeellinen?

Erilaisten oppijoiden liitto (jatkossa EO-liitto) toteaa, että oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuudistus on ehdottomasti tarpeellinen. Oppimisen tuen riittämättömyys, toimimattomuus ja epäyhtenäisyys ovat olleet jo vuosien ajan yksi keskeisimpiä perusopetuksen ongelmia. Tuen saaminen on riippunut kunnan, koulutuksenjärjestäjän, koulun ja opettajan halusta ja osaamisesta järjestää tukea. Yhdenvertaisuus ei ole toteutunut. Voimassa oleva lainsäädäntö ei ole riittävän täsmällinen ja selkeä.

Perusopetuslain oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuudistuksessa on oltava tavoitteena oppilaiden saaman tuen vahvistuminen, tuen vaikuttavuuden parantuminen sekä tuen yhdenvertainen toteutuminen kunnasta ja koulusta riippumatta.

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuelle määritelty kokonaisrakenne tarkoituksenmukainen?

Uudistuksen lähtökohta, jossa puretaan nykyinen epäselvä ja liian tulkinnanvarainen tuen kolmiportaisuus ja painotetaan konkreettisia tukitoimia, on hyvä. Hyvä on myös perusperiaate, että painopistettä siirretään vahvasti ennakoivaan ja ennaltaehkäisevään tukeen. EO-liiton näkökulmasta ilahduttavaa on erikseen mainittu pyrkimys varmistaa, että luki- ja matemaattisista vaikeuksista johtuvat oppimisen ongelmat voidaan tunnistaa ja kohdentaa tukiopetusta tai erityisopettajan antamaa opetusta tarkoituksenmukaisesti.

Uudistuksessa erinomaista on säädös nimenomaan oppilaan oikeudesta tukitoimiin ja konkreettisten tukitoimien asettamisesta lähtökohdaksi inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Tällä pyritään varmistamaan, että tuen tarvetta arvioidaan jatkuvasti ja tuki myös järjestetään ja toteutetaan välittömästi tuen tarpeen ilmetessä ilman tarpeetonta byrokratiaa. Tärkeä on myös toteamus lapsen edun ensisijaisuudesta ja lapsen näkemyksen kuulemisesta ja huomioon ottamisesta tuen järjestämisessä ja toteuttamisessa.

Jaottelu ennakoiviin ja oppilaskohtaisiin tukitoimiin on kannatettava, mutta niissä tulee säätää konkreettisista tukitoimista. Jotta saadaan vahvistettua oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksien

ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista, on pykälien, jotka säätävät tukitoimista, oltava täsmällisiä ja yksiselitteisiä.

Oppilas- ja opiskelijahuollolla on keskeinen merkitys tuen kokonaisuudessa, ja sitä pitäisi vahvistaa. EO-liiton näkemyksen mukaan olisi ensiarvoisen tärkeää saada koulun jokapäiväiseen arkeen mukaan sekä oppilaiden että opettajien tueksi ammattilaisia, joilla on vahva tieto ja osaaminen oppimisvaikeuksista ja neuropsykiatrisista vaikeuksista, niiden eri ilmenemismuodoista ja parhaista tuen keinoista. Näitä ammattilaisia voisivat olla esimerkiksi koulutoimintaterapeutit ja neuropsykiatriset valmentajat, ja he voisivat matalalla kynnyksellä tukea ja ohjata erityisesti opettajia ja muuta opetushenkilöstöä erilaisten oppijoiden kohtaamisessa sekä yksilöllisen ja yhteisöllisen tuen toteuttamisessa. Tästä olisi tärkeää säätää oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa erikseen.

Myös vahvempia tukitoimia, kuten henkilökohtaista erityisopetusta, tulee vahvistaa, ja pienryhmien on oltava oppilaiden tarpeiden mukaan perustettavissa. Erityisluokkien oppilailla tulee jatkossakin olla mahdollisuus integroitua yleisopetuksen ryhmiin kaikkien oppilaiden etu huomioiden.

Onko ennakoivia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

EO-liitto pitää erinomaisena sitä, että tuki pyritään toteuttamaan ensisijaisesti osana jokapäiväistä luokkaopetusta ja ryhmämuotoisesti ja että siihen varataan etukäteen riittävät resurssit. Oikein toteutettuna tämä vähentää oppilaiden kokemaa huonommuuden tunnetta ja leimautumista erityisoppilaisiksi sekä mahdollistaa aiempaa paremmin oppilaiden keskinäisen tuen ja ymmärryksen lisääntymisen erilaisuudesta/moninaisuudesta.

Ennakoivia tukitoimia koskevat ehdotukset muodostavat hyvän kokonaisuuden oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksiin puuttumiseksi. Tukiopetuksen, opetuskielen oppimisen tukiovetuksen ja erityisopettajan antaman opetuksen muun opetuksen yhteydessä saaminen matalalla kynnyksellä ilman pedagogisia asiakirjoja, hallinnollisia päätöksiä ja muuta byrokratiaa on ehdottomasti hyvä uudistus. Kuitenkin myös henkilökohtaista tukiovetusta olisi oltava mahdollisuus saada ennakoivana tukitoimena matalalla kynnyksellä silloin, kun sen koetaan olevan toimivin ja vaikuttavin tapa ja kun tarve ei ole pitkäkestoinen.

Ennakoivia tukitoimia koskevan sääntelyn on oltava riittävän selkeää ja velvoittavaa, jotta kaikki opetuksen järjestäjät varmistavat resurssit oppimisen ja opiskelun edellytyksiä tukeviin opetusjärjestelyihin muun muassa riittävällä opetushenkilöstön määrällä ja riittävällä osaamisella. Vahva erityispedagoginen osaaminen jokaisessa koulussa ei nykyisin toteudu. Tähän on vastattava uudistamalla opettajien peruskoulutusta ja jatkuvalla täydennyskoulutuksella.

Säädös, että opetuksen järjestäjän on jatkossa varattava yhteensä vähintään 0,127 tuntia viikossa oppilasta kohden ennakoiviin tukitoimiin, on erinomainen. Ilman lakiin kirjattua velvoitetta riittävä resursointi ei toteudu. Rahoituksen riittävyttä on kuitenkin seurattava yksiselitteisin mittarein.

Säädös, että Opetushallitus päättää opetussuunnitelman perusteissa tarkemmin ennakoivista tukitoimista, on tärkeä. Opetuksen järjestäjiä velvoittava tukitoimien suunnittelun, tarjonnan ja toteutuksen periaatteiden ja toteutustapojen määrittely on välttämätöntä, jotta ennakoivat tukitoimet siirtyvät lakipykälästä käytäntöön.

Myös ennakoivien tukitoimien osalta tulee säätää yhteistyöstä huoltajan kanssa. Nyt esityksessä säädetään yhteistyöstä vain oppilaskohtaisten tukitoimien suunnitelman laatimisen osalta. On ensiarvoisen tärkeää, että huoltajat ovat alusta lähtien aktiivisesti mukana lapsen oppimisen ja

koulunkäynnin tuen suunnittelussa ja saavat toisaalta ohjausta siihen, miten lapsen oppimista voi kotona tukea. Lapsen elämän tärkeimmät ympäristöt ovat koti ja koulu, ja niiden yhteistyön tulee olla tiivistä ja rakentavaa. Yhteistyöosaaminen tulee varmistaa opettajien koulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa.

Erytisopettajan antama tuki voi esityksen mukaan olla myös konsultaatiota, joka kohdistuu luokanopettajiin, aineenopettajiin, oppilaisiin ja mahdollisesti myös huoltajiin. Tämä ei saa rajoittaa eikä vähentää laskennallisessa resurssikiintiössä eikä käytännössä lapsen saamaa tukea.

Onko oppilaskohtaisia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

On tärkeää, että uudessa laissa säädetään selkeästi oppilaan oikeudesta saada oppilaskohtaisia tukitoimia välittömästi, jos ennakoivat tukitoimet osoittautuvat riittämättömiksi. Hyvä periaate on, että opetuksen järjestäjä on velvollinen järjestämään aina ensin ennakoivia tukitoimia ja vasta niiden osoittauduttua riittämättömiksi edetään vahvempiin tukitoimiin. Ennakoivien tukitoimien resursoinnin lisäksi on varmistettava resurssit myös vahvojen tukitoimien saamiseen ja turvaamiseen sellaisten oppilaiden kohdalla, joilla esimerkiksi oppimisvaikeuksista tai neuropsykiatrisista ominaisuuksista johtuen on niihin jatkuva tarve.

Uudistuksessa on kannatettava tavoite järjestää erityisopettajan antama opetus mahdollisuuksien mukaan oppilaan omassa luokassa muun opetuksen yhteydessä. Hyvin toteutettuna tämä vähentää oppilaskohtaista tukea tarvitsevien oppilaiden minäkäsitystä ja itsetuntoa heikentävää kokemusta huonommuudesta verrattuna muihin ja leimautumista erityisoppilaiksi. Erytisopetuksen määrittelyn tulee olla laissa selkeä, jotta todellinen oppimisen tuki ja yhdenvertaisuus oppimiseen toteutuu. Opetus ei muutu erityisopetukseksi sillä, että koulutusta vailla oleva aineen- tai luokanopettaja antaa samaa opetusta pienryhmässä. Se on tukiovetusta.

Monet erilaiset syyt voivat johtaa kiinteään ja turvalliseen erityisluokan tarpeeseen, mutta harvoin on oppilaan edun mukaista, että hän ei missään oppiaineissa integroituisi yleisopetuksen ryhmään. Erytisluokkatarve voi johtua esimerkiksi laaja-alaisista oppimisvaikeuksista akateemisissa aineissa, aistilyherkkyyksistä tai tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittymättömyydestä. Nämä oppilaat eivät selviä pelkällä erityisopettajan antamalla erityisopetuksella pienryhmässä, mutta kaikki heistä eivät myöskään tarvitse erityisluokkamutoista opetusta kaikissa oppiaineissa. Varsinkin yhdysluokkamutoisista erityisluokista on hyvä integroitua ainakin joissain oppiaineissa yleisopetukseen, jotta oppilas saa kaikissa oppiaineissa, taito- ja taideaineet mukaan lukien, opetussuunnitelman, luokkatasonsa ja edellytystensä mukaista opetusta.

Tärkeä säädös on, että suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava tarvittaessa, vähintään kerran vuodessa tai useammin, oppilaan tuen tarpeiden mukaiseksi. Säädöksen toteuttamiseen käytännössä tulee järjestää koulutusta ja sen toteutumista tulee valvoa, koska tällä hetkellä tuen riittävyden ja vaikuttavuuden seurannassa on paljon vaihtelua ja suuria puutteita.

Keskeistä on, että Opetushallituksen laatimissa opetussuunnitelman perusteissa määrätään tarkemmin ja opetuksen järjestäjiä velvoittavasti tukitoimien tarpeen arvioinnin toteuttamisen periaatteista ja prosessista.

Onko tuen asiakirjoja ja hallintopäätöstä koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Kuten hyvin tiedetään, nykytilanteessa oppimisen tuki ei ole useinkaan toteutunut siten kuin asiakirjoihin tai hallintopäätöksiin on kirjattu. Uudistuksen päähuomion onkin oltava tuen

toteutumisessa, ja tarpeetonta hallinnollista työtä on vähennettävä. On kuitenkin välttämätöntä varmistaa, että päätökset tuesta ovat niin selkeästi määriteltyjä ja kirjattuja, että niiden toteutuminen on kiistattomasti todennettavissa.

Oppilaalla on esityksen mukaan oikeus oppilaskohtaisiin tukitoimiin, jos ennakoivat tukitoimet eivät ole riittäviä, mikä on hyvä peruseriaate. Lakiesityksen kirjaus on kuitenkin tukitoimien osalta liian väljä. Laissa on syytä tarkemmin säätää veloitteesta määrittää tuen tarkoitus, tavoitteet, määrä, toteutustavat ja vaikutusten seuranta.

Pedagogisia asiakirjoja on yhtenäistettävä yhdenvertaisuuden toteutumiseksi, ja niiden laatimiseen tulee antaa yksiselitteiset ohjeet sekä riittävästi koulutusta.

Onko teillä täydennettävää esityksen vaikutusarvioihin?

Vaikutusarviointi on välttämätöntä, ja sen tulee kohdistua sekä lapsen saaman tuen toteutumisen määrään ja laatuun että tuen tuloksellisuuteen lasten oppimisen kannalta.

Onko teillä parannusehdotuksia esitysluonnokseen?

Lakiesityksessä oppilaan opetus voidaan painavasta syystä järjestää osittain toisin kuin tässä laissa säädetään. Tämä on liian väljästi ja epämääräisesti sanottu. Se voi olla esimerkiksi taloudellisista syistä koulutuksenjärjestäjälle keino olla resursoimatta oppilaalle riittävää tukea.

Iso puute on, että esiopetusta ei ole huomioitu lainkaan lakiesityksessä. Erityisesti ennakoivan tuen osalta tämä asia on korjattava.

Hämmennystä herättää se, että oppimisen tukea koskevat lakimuutokset tunnistavat konsultatiivisena toimijana vain sairaalaopetuksen. Sairaalaopetuksen konsultaatio on varsin uusi toimintamalli, joka kohdistuu perinteisesti lähinnä psyykkisesti ja/tai käytöksellään oireileviin tai somaattisesti sairaisiin lapsiin ja nuoriin. Monen käytöksellä oireilun takana on usein muu tekijä tai vamma, kuten aistivamma, tarkkaavuuden häiriö, oppimisen vaikeus, kielellinen häiriö tai neurokirjon erilaiset ilmenemismuodot. Näihin esimerkiksi Oppimis- ja ohjauskeskus Valterilla / Valteri-koululla on erityinen osaaminen ja kokemusta kymmenien vuosien ajalta. Ohjauspalveluiden kokemuksen kautta tiedetään, että jotkut varhainkin havaitut vaikeudet vaatisivat pidempikestoisia tuen prosesseja koulun arjessa. Palveluiden maksullisuus estää monen vaativampaa tukea tarvitsevan pääsyn Valterin palveluihin, ja samaan aikaan erityisopetuksen ja oppimisen tuen osaamistilanne on valtakunnallisesti haastava.

Voit jättää kommentit lausuntoon myös liitteenä

[Tiivistelmä.pdf](#)

Reinikainen Sarianna

